

БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА

Олег *Бабенко*

ORCID: 0000-0001-6590-0032

ФОНД БОРИСА ГОМЗИНА В ЦДАВО УКРАЇНИ

BORIS HOMSYN FOUNDATION IN TsDAVO OF UKRAINE

Фонди Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України є безцінним джерелом історії нашої держави за період від Перших визвольних змагань до сьогодні.

Особливе місце серед фондів архіву посідають фонди особового походження, в яких сконцентровані особисті документи тих чи інших визначних постатей вітчизняної історії, науки, літератури, мистецтва тощо. Серед таких фондів є фонд 3907. Гомзин Борис Володимирович (1887) – діяч гетьманського руху, письменник, полковник армії УНР, що містить 15 архівних справ, документи яких стосуються періодом 1921 – 1927 рр.

Первісна назва фонду, який надійшов до нинішнього ЦДАВО України (у минулому – Центральний державний архів Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР) 13 травня 1952 р. від Центрального державного історичного архіву УРСР – «Гомзін Борис Володимирович – український буржуазний націоналіст-емігрант, бувший підполковник петлюрівської армії, з 1919 р. в еміграції м. Варшава, М. Львів, з 1923 р. – м. Прага (Чехословаччина). Ф.3Р-3907 с. 1921-1927 рр.», до 19 листопада 1990 року знаходився на секретному зберіганні. До Центрального державного історичного архіву УРСР, що підпорядковувався Управлінню Державними архівами МВС УРСР, зазначений фонд потрапив у вересні 1945 р. з Праги у складі т. зв. «Українського історичного кабінету» (ЦДАВО України, справа фонду 3907) – частини корпусу документів т. зв. «Чеських архівів» вивезених органами МДБ та НКВС СРСР з радянської зони окупації європейських країн.

З метою зацікавлення потенційних дослідників подаємо заголовки справ цього фонду у їхньому первісному оформленні (ЦДАВО України, Ф. 3007): 9. Життєпис (на 2 арк. зі зворотами: чернетка автобіографії, власноруч писана Б. Гомзиним. Містить відомості біографічного характеру); 2. Довідки про навчання Б. Гомзина в Українській господарській академії та Українському педагогічному інституті в Чехословацькій Республіці. (на 5 арк.); 3. Фотокартки (4 арк. – 3 фото: імовірно Б.Гомзина, його першої дружини і доньки); 4. Рукописи поетичних творів «Мандрівник», «Тіні від облич», «Дивний гість», «Еклезіаст» та ін. (рукописи, машинопис, 159 арк. зі зворотами); 5. Рукопис п'єси «Кров кличе (193 арк.); 6. Рукописи статей «1 листопаду 1918 р. – 1

листопаду 1933 р.», «Передмова до листів молоді земель українських», «Містечтво для всіх, але не всі для містечтва» (69 арк.); 7. Рукопис статті «Романтик» (115 арк. в т. ч. літерні номери); 8. Нотатки до статей та віршів (269 арк. в т.ч. літерні); 9. Записні книжки (333 арк. в т.ч. літерні); 9 А. Рукописи поетичних творів «Дурмак», «За що», «Шукаю те, що загубив» та інші (169 арк. в т.ч. літерний); 10. Листи від Бабія, Л. Білецького, М. Буєвського, Данилова, Дагнільчука та інших на «Б-Д» (85 арк. в т.ч. літерні); 11. Листи від Загриного, Ф. Крушевського, А. Коришевського, Совенко, Федорчука, Шандрука та інших осіб на літери «З-Ш» (76 арк. в т.ч. літерні); 12. Листи Б.Гамзина до першої дружини Галіни Гамзиної 943 арк в т.ч. літерні); 13. Листи до Бориса Гамзмна від першої дружини Галини Гамзиної (176 арк. в т.ч. літерні); 14. ЦДІА України. Опис справ особистого фонда підполковника армії Української Народної Республіки, поета Бориса Володимировича Гомзіна. 1921 – 1927 рр. (2 арк зі зворотами).

Варто зазначити, що серед документів справ – містяться малюнки-шаржі олівцем або чорнилами, виконані поетом.

За понад 30 років зі вказаними справами ознайомилося менш ніж 10 дослідників, тому і не дивно, що Борис Гомзин досі є маловідомою для широкого загалу постаттю. Відомі лише окремі віхи з його життєпису, введені свого часу до наукового обігу в Україні професорами – істориком Надією Миронець (Миронець, 2006) та філологом-літературознавцем Вірою Просаловою (Просалова, 2012).

Багато років досліджує літературну творчість Б. Гомзина краєзнавець і літературознавець Олександр Чуднов, м. Кропивницький, до рук якого свого часу потрапили деякі емігрантські видання творів Б. Гомзина. О. Чуднов був одним із перших, хто опрацював фонд в ЦДАВО України.

Тож стисло про Бориса Гомзина. Походив він із дворян Санкт-Петербурзької губернії, що мали великі маєтки у Балтському повіті Подільської губернії. Народився на хуторі поблизу містечка Саврань Балтського повіту Подільської губернії. Греко-католик за віросповіданням. Закінчив Єлисаветградську класичну гімназію (1905). Навчався у Новоросійському університеті в Одесі, проте залишив його і закінчив Єлисаветградське військове кінне училище (1908) у ранзі корнета. Служив корнетом до 9-го гусарського Київського полку (Васильків). Учасник Першої світової війни. З 3 листопада 1914 р. – командир ескадрону 5-го запасного кінного полку (Балаклія). З 14 червня 1915 р. – штабс-ротмістр.

Був чільним діячем гетьманського руху, сотником армії УНР.

З листопада 1917 р. – командир українізованого 5-го запасного кінного полку. Після захоплення Балаклії більшовиками та розформування полку у січні 1918 р. виїхав до Полтави, де вступив до куреня Червоних гайдамаків Гайдамацького Коша Слобідської України. З квітня 1918 р. – ад'ютант коменданта Харкова. З липня 1918 р. – начальник канцелярії коменданта Харкова.

3 січня 1919 р. – начальник оперативної частини штабу Правобережного фронту Дієвої армії УНР. 3 травня 1919 р. – старшина для доручень при Військовому міністерстві УНР. 3 липня 1919 р. – помічник командира 1-го пішого рекрутського полку Дієвої армії УНР. 3 квітня 1920 р. – командир кінного дивізіону 6-ї Січової дивізії Армії УНР. 3 23 червня 1920 р. – помічник начальника розвідного відділу Генерального штабу УНР.

3 1923 р. жив на еміграції у Львові, згодом перебрався до Чехословаччини. Був керівником Союзу Гетьманців-Державників у Чехословаччині. Навчався на історико-філологічному відділі Українського педагогічного інституту ім. М. Драгоманова (Прага). Працював асистентом кафедри історії української літератури, потім редактором журналу «Студент».

У 1938 переїхав до Берліна, очолив українську громаду, до 1945 року виконував функції начальника Союзу Гетьманців-Державників і редагував журнал «Нація в Поході».

У 1945 році, після трагічної смерті гетьмана Павла Скоропадського, перебрав пост регента до часу, коли провід Гетьманського Руху перейняла вдова покійного гетьмана. Автор численних статей та спогадів. Помер 15 листопада 1965 р. у Берліні.

Окремі відомості про службу Б. Гомзина в армії УНР містяться у фондах ЦДАВО України: 1075. Військове міністерство Української Народної Республіки, м. Київ, Вінниця, Проскурів, Рівне, Кам'янець-Подільський, Станіславів (Галичина), Тарнів (Польща) та 1078. Головне управління Генерального штабу УНР, м. Київ, Жмеринка, Рівне, Кам'янець-Подільський та розпоршені по інших фондах т. зв. «Чеських архівів».

Відповідно до угоди про співпрацю між ЦДАВО України та Київським столичним університетом імені Бориса Грінченка цифрові копії (фонд використання) фонду 3907 передані професору Ірині Руснак, яка досліджує творчість тих поетів «Празької школи», які досі маловідомі в Україні. Також ці цифрові копії отримав Міський літературно-меморіальний музей І.Карпенка-Карого, м. Кропивницький, який береже пам'ять про письменників і літераторів, пов'язаних долею з Єлисавет(град)ом – Кіровоградом – Кропивницьким.

Сподіваюся, що постать Бориса Гомзина – послідовного державника і поета буде справедливо оцінена в незалежній соборній Україні.

Джерела та література

1. Центральний державний архів вищих органів влади та Управління України (ЦДАВО України). Справа фонду 3907.

2. ЦДАВО України. Ф.3007. Гомзин Борис Володимирович (1887) – діяч гетьманського руху, письменник, полковник армії УНР, – Оп. 1, – Спр. 1, 2, 3, 4, 5,6, 7, 8, 9, 9 А, 10, 11, 12, 13, 14.

3. ЦДАВО України. Ф. 1075. Військове міністерство Української Народної Республіки, мм. Київ, Вінниця, Проскурів, Рівне, Кам'янець-Подільський, Станіславів (Галичина), Тарнів (Польща)., – Оп. 1 – 4.

4. ЦДАВО України. Ф. 1078. Головне управління Генерального штабу УНР, мм. Київ, Жмеринка, Рівне, Кам'янець-Подільський. – Оп. 1 – 5.

5. Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості / Упорядк. В. А. Просалової. Донецьк: Східний видавничий дім, 2012. 516 с.

6. Миронець, Н. (2006). Борис Гомзин: підполковник Армії УНР, журналіст, письменник // На сторожі цілості, щастя і могутності більшої родини – нації. Матеріали наукової конференції 21-23 вересня 2006 р. Київ. С. 87 – 90.

Людмила ГЛЄБОВА
ORCID ID [org/0000-0001-8865-7442](https://orcid.org/0000-0001-8865-7442)

НАУКОВИЙ ДИСКУРС СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ

SCIENTIFIC DISCOURSE OF THE MODERN LIBRARY

Науковий дискурс сучасної бібліотеки охоплює обговорення трансформаційних процесів, викликаних цифровою революцією, змін у суспільних запитах та розвитку нових моделей взаємодії з користувачами. Сучасні бібліотеки еволюціонували з традиційних установ зі збереження знань у комплексні інформаційно-культурні центри, які забезпечують доступ до широкого спектру інформаційних ресурсів, сприяють науковим дослідженням і підтримують безперервне навчання. Науковий дискурс репрезентує важливість бібліотек у сучасному суспільстві та їхню здатність адаптуватися до нових викликів.

Сучасні бібліотеки відіграють ключову роль у забезпеченні доступу до знань, підтримці наукових досліджень, адаптуючись до змін в інформаційному суспільстві. Дослідженню бібліотек як невід'ємної частини наукової інфраструктури присвячені наукові розвідки Василенко О. (Василенко, 2021; Василенко 2022) , Дьоміна О. (Дьомін, 2023), Любаренко Л. (Любаренко, 2010), Соколова В. (Соколов, 2021; Соколов 2022), Василенко О., Добко Т., Зайченко Н. та ін (Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек..., 2017).

Сучасні бібліотеки активно займаються дослідницькою діяльністю, підтримуючи наукові проекти, надаючи доступ до наукових ресурсів, а також проводячи власні дослідження з питань бібліотекознавства, інформаційних технологій та соціології.

Соціологічні дослідження в бібліотеках виступають важливим інструментом для розуміння соціальної ролі цих установ, адаптації їх діяльності